

Nemzeti Társalkodó.

Április' 6-dik napján 1833.

Egy pillanat a' Kritikai Lapok
második Füzetére.

Ha literaturánk a' múlt század végtizedében egy ily folyóírást mutathat elé: nagyítás nélkül szólva, most nyelvünk legalább félszázaddal volna előbb. Bajza merését e' részben siker, 's hamarább vagy később, literaturánk valódi tisztulása követi. A' Kritikai lapok második füzetében legelső czikkely *Kölcseynek* „A' Kritikáról“ írt értekezése, melyben a' tudományt, széles olvasottságot művészi tollal és lélekkel párosítva csudáljuk. *Kazinczy* hunyta után *Kölcsey* az, a' magyar írói pályán, kinek verseiben legnagyobb lelkesedést, legkellemesb ízlést 's érzelmeket, prózájiban legtöbb praecisiót, minden munkájiban pedig én részemről legszebb classicitást találok. Midőn az érintett értekezésben *Kölcsey* egy „író“ egy „kritikust“ teremt előnkbe, kétségbe esünk, akaratunk ellen is *Plato* respublikája, vagy *Cicero* orátorá jut eszünkbe. Elme fáradva keressük az ellene mondhatatlan készülletekkel, 's ismeretekkel

festett kép' valóját; 's mi után a' két magyarhaza minden szögleteit bejártuk vizsgálattunkkal; meg kell vallanunk, hogy a' remek tol-mív-égeszét, több jeles íróink mellett is, kivált Kőlcseynk szép lelke adja tükör gyanánt vissza. Nagy Kőlcsey megyéjében, nagyobb országgyűlésünkön, legnagyobb pedig literaturánkban!! — Óhajtom, hogy a Kritikai lapok második füzetének 20 elsőbb levelét minden a' literaturai pályán már küzdő, vagy azon még csak indulni akaró nem egyszer, de százszor olvassa által, 's higye el, hogy sem a' tudomány ízlés nélkül, sem a' művészi kéz és lélek temérdek ismeretek hijával nem elég a' literaturai küzdésben borostyánt vívni-ki. Alterius sic altera poscit opem res, et conjurat amice. — A' füzet 45-72 l. a' *Szent hajdon Gyöngyeiről* támadt verseny teli bé. Ki, 's micsoda nyelven írta azokat, tudja az olvasó publicum. Tudja azt is, hogy Kazinczy tette által honni nyelvünkre. Én, ha G ama literatori hős elhunytá után semmit nem felel is a' tudományos gyűjteményben kijött Antikritikára, bátran kezét fogék vala azon állításával, hogy a' szent hajdon gyöngyeit prózában, bár poëtaiban fordítani szerencsétlen gondolat lehetett. A' 75-76 l. Bajza azt igyekszik logice megmutatni, hogy munkát jól és méltólag bírálni nem lehet a' szerző személyének érdeklése nélkül. Erre neki szüksége van, mint a' ki korbácsolója az írói világnak. Ez a' kritikai lapok szerkeztetőjének jelszava: „keveset,

de jól.“ „Ritkúljon bár íróink száma!, csak a' pályán maradt küzdők borostyánt érdemeljenek.“ — A' 77-87 l. a' két Almási Baloghot érdeklik. Észrevétel nélkül mellőzöm el; felelet nélkül különben sem maradnak. Mert azt csak nem hitethetem-el magammal, hogy Almási Balogh Sámuel oly barátságos szózatot, milyent itt Bajza intéz hozzá, egy nyájas „viszon szózatra“ ne méltatna. A' „*durae capacitatis*“ kifejezést K. . . . nyi feleletében helytelennek találom. Ez 's az ezekhez hasonló gúnyczímek azok, melyek ha nem fertőztetik a' kritikai lapok, ékes sorait, sokkal ritkább leendő amaz írói csoport, mely most Bajzát goromba kritikusként hiszi és vallja. — 88-111 l. *Rumy Patriotische Rügéje* áll 's G * * nek az erre adott kemény, de nyomos felelete. Nagy méltatlanságot követett-el Rumy a' magyar literatúrán 's bajnokin, midőn annak dicsőítési hevéét „*Magyaromániának*,“ azokat pedig, kik, ha lehetne, literatúránkat egy szempillantat alatt istenivé teremtenék, „*Brausekopf-oknak*,“ nevezi. Ha talán a' hamburgi corresp. minapi számában ugyan ő tiszteli országgyűlési követink nagy részét e' jeles czímmel, mit én ugyan nem hihetek, akkor Rumy kedvelt 's talán kevesebb jelentésű szavának kellene tartanunk a' Brausekopfot, mint a' milyen annak csakugyan valódi értelme. G * nek minden ijesztgetései mellett is azonban Rumy, erős meggyőződése szerint, az új-

jal, melyet a' „*Hasznos Múlatásokban*“
veve fel, ezután még inkább igyekszik meg-
nyugtatni a' hazafi közönséget a' felől, hogy
a' *Spiegelbe* iktatott „*Patriotische Rüge*“ csak
oly gondatlan kitérés vala honni nyelvünk
ellen, melyet néha lelkiekben is követ-el az
ember.!! — Mindezeket követi egy „*Nyi-*
latkozás Kazinczy vádolatira.“ Ez a' krit. lap.
második füzetének azon cikkelye, mely kü-
lönös bámulásba meríti a' figyelmes olvasót,
midőn itt oly datumokat lát Kazinczy halá-
la felől, melyeket sem rövid biographusa fel
nem jegyzett, sem még eddig Bajzán kívül
mástól hallani szerencsénk nem volt. E' nyi-
latkozás ítéletem szerént többet von le Baj-
za magos érdemeiből, mint a' folyó Martius
21-kén költ „*aurórai jelentés.*“ Azt, ki szer-
telen bízatlankodik magához, gyávának, de
ki mentt a' pedantságtól, szerénynek nevez-
zük. Bajza megmútatása többekkel 's könnyen
elhitetheti azt, hogy Kazinczyt a' pannonhal-
mi útnak a' kritikai lapok ellen intézett cik-
kelye vitte gyászos sírjába. Bajza szavai töb-
bek közt ezek: „Kazinczy kiadván pannon-
halmi útját, elhagyá Pestet, visszatért *Szép-*
halmi csendébe, hogy háznépe örömeiben
osztozzék 's a' magány kellemeit élje: de a'
magány nem ada neki nyugalmat, a' szere-
tett háznép nem örömet, mert Pestnek za-
jából lélekzajt vive magával, melyet semmi
külső öröm le nem csilapithat és semmi csend.
Keblét sötét gond 's egy még kedveltei elől
is rejtegetett aggodalom epezték. E' gond,

ez aggodalom el nem hagyta őt, hanem üldözve kíséré több hónapokig, kíséré egész Aug. 22-kéig, mely napon egy rövid betegség kiragadá örökre közzülünk. "Ha már a' rejtegetett aggodalmon az érintett cikkelyt kell értenünk, mit Bajza feltesz, ha Kazinczyt görcsmirigy ragadá-el, mi kétségen kívül van, — ha az epedőt majd legkönnyebben lépé-meg a' gyűlöletes nyavalja, — mit mútogatni nem szükséges; — akkor ki merné tagadni, hogy Kazinczyt a' Bajza megsértésének keserü érzete vitte koporsóba? De ama feltétel azon szertelen önhittség, mit én Bajzában szerénységnek nem nevezhetek. A' kritikai lapok 2-dik füz. végén „Egyvelgek“ állanak, Bajza elmésségének 's genialitásának jele! — Berekesztőleg őszintén vallom-meg, hogy én egyike vagyok azoknak, kik Bajza minden munkájit, — baráti körébe pedig nem tartozom, — még a' szerencsétlen „Vándort“ is ritka előadása miatt örömmel olvassák, Kitagadná pedig, hogy a' tenger tudományu Horyát István 's több mások írásaiból hasonlíthatlanul többet tanulhat? Bajza az ifjabb literatorink közt, vélekedésem szerént, ki Kazinczy, Kólcsey, Szemere 'sat. léptein haladva leghamarébb érheti utól azoknak classicitását. Ki Bajzát csak olcsárolni kívánja, jusson eszébe, hogy az „Esmeretek Tára“ egyedül az úgy keresztelt *undok per* által olyan a' milyen! — A' krit. lap. által kezdett pálya, melytől fondor rágalmazás nem rettenthet, Bajzának dicsőséget, literaturánk-

nak érett gyümölcsöket lesz képes teremni. — Ohajtjuk minél előbb, epos 's dramai darabjainknak bölcsőjüktől Árpádig 's Zodonyi Ágnesig szigorú rostálgatásit olvashatni a' kritikai lapokban, hogy így lássa minden, mi még azon csekély gát, melyen áthatván epicusink, a' tökéletesség pontjához feljuthatnak; miért pedig drámairóink oly szerencsétlenek? Hogy minél kevesebb méltó gáncsra találjanak az ezután megjelenendő kritikai lapok, jegyezze-meg Bajza magának Horvát István eme szavait: „ *Recensio és kritikához csak nyomos tudomány, nem pedig keménység, égetés, szered, kényeső, sár, savany, keser, marczona és méreg kívántatik. Az ily keverékből ki hozná-ki a' fejlődésnek lehető legmagasb pontját a' kritika által?* “ A' nyomos tudományhoz én még Kőlcseyvel izlést is ragasztanék. — Megsugván végre Bajzának, hogy a' második füzet alig mutathat valami kritikát, — pedig a' cél talán nem marczoneglás, — kinyilatkoztatom, hogy a' kijövendő füzetekre észre vételeimet azonnal megtenni, 's azoknak felvétele iránt a' *Nemzeti Tártalkodó* sok érdemű Redactioját megkérni el nem múlasztom; örömet engedvén magamat mindenkor, általam nem czáfolható okokkal, szemközti véleményről meggyőzöttetni, Íram Pesten Martius 23-kán 1833.

Rohody László,

A' Termesztés- és Tenyésztésről néhány szó gazdasági szempontból.

Mit természet, tenyészhet hazánk? Nem erőltetett állítás azt felelni: mindent a' mi ezen éghajlat alatt a' gazdasághoz tartozik; még is a' gazdasági kifejtődés áll, 's ott áll a' hol áll, mi az oka? Termékeny földünk a' növények, az állatok országában, elme tehetség, hadi, polgári, tudományos tekintetekben kitetsző volt, van: gazdasági kifejtődést több mint száz évig tartot békeség is elő nem állithatott, e' tárgy körül, mely minden ország jólléte első alapja, mi kevés fáradság, munka tétetett haszonnal.

A' terményekre nézve, a' népes országoktól elszigetelt fekvése, földje termékenysége, népessége száma lehet gazdasági ki nem fejtődése oka; mert terményeit messzre nem vihette, földje termékenysége, rossz munkára szoktatta, népessége száma e' földművelési nagy munkákat, mint nem nagy hasznukat szükségtelessé tette.

A' Tenyésztésre nézve, az előbb illetett okoknak szükséges képpen azt kellett volna következtetni, hogy a' tenyésztési kifejtődés, előbre lépés, még erősebb legyen; de annak is szinte ellenkezője tapasztalható, mert minden tenyésztési javítás megszűnt, vagy hátra lépett.

A' földművelésben előment országok, polgári jóllétet érven, kereskedői gyári gazdálkodásokra lépve, a' természetessel nem sokat

gondolnak, pénzén hirtelenebb jutván hozzá; de a' gyár nélküli ország a' gazdagság azon pontján soha sem volt; látható a' palérozott, 's rendszeres földmivelés népesebb, nyiltabb tartományokban illősége, fenálhatósága; 's nállunk a' gazdaság elérhetése rövid útja, a' tenyésztések minél nagyobb körben, jobb minéműségben lévő gyakorlása, terjesztése. Ezt cselekedni lenne a' jó gazda kötelessége; de ki a' jó Gazda? Jónak tartatik, a' ki kevesebbet költ mint bévészen: ez valóban jó számoló, és takarékos ember is, ha csak ebből áll a' jó gazdai becs, úgy minden fősvény jó gazda volna: mert semmit nem instruálni, hasznot venni, azt mind el nem költeni, ilyen gazda sok volt eddig is, még is a' gazdaság kifejtődéséül áll — áll.

Jó gazda az, a' ki a' gazdaságát tudja, tehetsége van, 's akarja is folytatni: rövid, kevésnek látszó, 's erős fő 's kebel tulajdoninak. Tudni kell a' gazdának, hogy alattvalójit tanítsa, ne ő légyen a' kit tanítanak: mily szinte kikerülhetetlen örvény az első tulajdonság! csak a' tudás oly határozatlanság ne lenne, azt az önszeretet vak szemei tisztán soha sem láthatják, 's még is kiki érzi elhivattatását; az egész mindenségben pedig legveszedelmesebb a' képzelt tudás; ez ártalmas a' gazdaságban, mert azt mulhatatlanul előbb később valódi kár, vesztés követi: a' képzelmények tudós világában a' világ billio fél tudóssai képzelt tudások minden elme pályáztatásokkal nyert bilikomai,

az erős agyvelőnek csak unalmat, a' gyenge-
 gének csak forró lázt okozhatnak. Tudni minden a' gazdaságban előforduló tárgyakat, tehetsége-
 nek lenni, erős fáradhatatlan akarattal azt folytatni, teszi a' jó gazdát; 's ezeknek képzelt bírása hánynak nem tette zsebjébe, ha nem a' teli, de az üres erszényt. A' ki gazdaságára sokat költ, kevesett ügyel: több tehetsége van mint tudása. A' ki többet akar mint tehetsége van: kevesebbet tud, mint akar. A' kinek tehetsége van, és nem akar; semmit sem tud. A' ki gazdaságára, nem instruál, nem érez benne gyönyörűséget, a' tisztán gazdasági uszrás; a' ki azt életmódnak nézi, a' természet nevelő erejét ha ott jár is nem látja, a' föld elkészítését érttségét nem esméri, jeleit a' mivelt földnek, mit fog jól teremni nem tudja, annak fáradtsága véres veritékü jutalom, ha a' természet ellenére ki vívott termést annak nevezhetni: önn esmérését soha csalhatatlanabbul bé nem bizonyíthatja, mint ha jószágát haszonbérbe adja, a' mely mód ugyan a' jövedelmességnek, a' gazdaság erősítésének, időre kifejtődésének ha nem legrövidebb útja is, de gazdájára nézve legelőmenetelesebb. A' ki gazdasága tenyésztőlegi instruálására semmit sem tesz, olyan mint az a' földmivelő, ki telyes életében a' trágya öszvé halmozásán, nem ki hordásán dolgozott, még is földje terméketlenségét sohajtozza panaszolja: a' rosszat tenyésztő, hasonló az oly jó természetűhöz, a' ki nagy mennyiségben el nem ad-

hatót természet, szeretném mondani hasonló a' szabadban vádászókhoz, kik ott keresnek találni a' hová semmit sem tettek, ha lőnek valamit jó, ha nem, a' szerencse nem léte enyhítő vigasztalás. Midőn a' gazdaság folytatása, az a' foglalatosság, mely éles elméjü, 's itéletü, sokat tanult 's tapasztalt, figyelmetesen sokat látott, 's alkalmaztatni tudó, fáradhatatlan lelket testestől, 's testet lelkestől esmérhet el csak emberének, kik által folytattattatik? Ezek elrendelők, és cselekvők: az elrendelők közt a' többség a' hazai oskolák négy falai közt tündöklött láng eszűek, kik éltek húszadik évéig, a' latán nyelven eminentiára vergődtek, azután minden tudományokban (a' gazdaságiakat kikéve) de a' csillagvizsgálást belé értve, mindég lángeszűségek csalhatatlan próbáit adták egymás közt: így készen, vagy a' maga, vagy egy birtokos által gazdasági elrendelőjének elválasztatván, a' gazdaság practica részére elő áll, latán nyelve, 's eminentiáji az oskola falai közt maradván, mit hozott ki? a' gazdasági jó (sok) rossz irók munkáji könyvnélküli tudását, telyesítésben venni akaró forró indulattal, a' termények minémüségei, tenyésztési 's nevelési tudás, tárgyak, birtok, földje, hasznai, eladó kinézések esmérete nélkül, egy eredeti quodlibetet teremtő lelket. A' cselekvő részről a' mindennapi szemmel látás szóljon, mert a' kit önn jobb léte munka által leendő elérése nem hevit, az a' más jóllétét mi tüzzel mozditja előbb?

Mi volt természetesebb mint hogy a' tehetősebbek, a' kik láttak, tudtak is, akartak is, de elrendelőkre telyesítőkre jókra nem találtak, gazdaságaikat a' külföldhöz mérték, sükerrel nem folytattathatták, kedvek hozzá el múlt, 's ebben az apróbb gazdák is líven követték, bé következett az únalom, a' jövedelmetlenség, a' tenyésztés csökkenésbe jött, a' mi előre nem mehet, természet szerint hátrál, 's így a' gazdaság.tenyésztő ága igaz árvává maradott: pedig mily igaz kereszténynek kell lenni, kinek szive az árván megesik! Még ezek felett egy felette nagy rosz is jött közbe: a' könyv írók özöne elönté e' hazákat, ezek mind jók nem lehetek, kitalálták még is a' tudós íráság polczára a' felkapaszkodhatás módját, e' társalkodási törvényt „becsülj-meg mást, hogy magad is megbecsültessél“ felépíték a' tudós címre ásító könyv írói világban; költsön magasztalás által, dicsértek a' mi nem volt, bámúlták a' mi lehető lett volna, a' mit mondani hallott kiki örömet hitte, hogy többször is hallja vissza mondotta az azt állító-nak, ha a' tudományok sikságán nem is; önn körökben a' tudós könyvirói címet elérték: ez a' képzelt világbeli érdemetlen nagyravágyó üres címűség le szivárgot a' gazdálkodók közzé, 's a' tárgyak esméretében sokat elhíttetett, hogy ő az, a' mi valódilag nem volt, 's így rohant a' gazdaság, de nem fel felé.

De kezdett a' nagy kód után a' béborúltság oszlani, kedv lett a' gazdasághoz 's

azt a' tárgyak valódi esmérete követte, a' mindenhez tudósággal senki nem terhelte, egy személynek egy tárgyban jó esmérete becsültetik, 's az alapos tudást a' haszon követi. Valódi örömmel emlittessen, sok birtokosok, a' ló tenyésztésben, ohajtot előmeneteleket tettek, a' mi nekik jövedelmeket, mellesleg a' hazáét szaporítja.

Azoknak legyen mondva kik az ángolnak nevezett lovat a' hazainál kevésbre becsülik: a' tenyésztés célja a' drágán eladhatóság. Melyikért adnak többet kiki próbálja-meg? ha nem lát. A' ló belső becsé a' győző erő, a' mi ha a' hosszú farkban lenne, többet győzne a' másiknál, ez a' tapasztalás ellen van. Ha a' rövid farku győző többet, és azért, vétek mind meg nem rövidíteni. Az az ángol ló mely Angliában elletik és neveltetik, mert a' mi itt neveltetik és eladódik az árra ide jó, nem Angliába, 's végre a' természet egy ország számára is exclusivum privilegiummal ló fajt nem szármoztatott. A' föld színén hevert arany bányája is a' hazának műveltetni kezdett, a' birka tartás. Egy néhány birtokosok, nem a' legjobb júhtartó helyeken, nem csak szép kezdetet, de szép előmenetelt is tettek; 's látható hogy a' legjobb gyapjuju magnijákban is, az itt ellettek gyapjok jóságában szülőjüket haladják. Hát a' közönségesebbek nemesítésében mit lehet remélni? 's ez a' legnagyobb haszon mindennek, kivált a' kisebb gazdák nagy ártatlan jövedelme, erre

a' természet önként előmozdító karjait nyújtja. Mily éltető remény táplálja a' honfit, ha kedves testvér hazánk 40 évek óta tett Juh tartása oriasí elömentét nézi, 's Európa palérozott gazdaságokkal telyes országaival, gyapja jó- 's sokságában együtt állani látja, hiheti hogy jó gondviselés, de kevésb költséggel, honja nagy részben juh tartásra teremtetett földjén, jövedelme sokszoroson ártatlanul szaporitható; 's a' telyes vérü spanyol juh ide hajtván, a' Szászországon nyert nemesítését emelni, climánk 's legelőinken meg nem szün, a' külföld aranyát a' honfiak erszényében idézi.

M. Cátótól Romában a' világ akkor legdrágább piatzán, azt kérdezték, melyik ága a' gazdaságnak leghamarább meggazdagító? azt felelte. A' Jó legeltetés.

Honnunkban ezen kérdésre a' tenyésztésben előbb nem lépett gazda mit felel?

P.

Az Erdélyi Casinokhoz.

A' tudományokat, lelkimivelődést és szabadságot nem lehet úgy tekinteni mint valami kereskedési articulust, melynek üzöji annál gazdagabb jutalmat aratnak minél kevesebben vannak kik a' kereskedésnek azon ágával foglalatoskodnak; de sőt azt mondom hogy az említett példával vizsás proportióban vannak, minél többen részesednek amazokba, annál gazdagabb jutalmak van a' birto-

kosoknak; részekre oszthatásokra nézve olyanok mint a' napvilága, mindegy akar myriadonként részesedjenek belőlek akár csak egy néhányan, mert mind a' két esetben egyenlő részeket kapnak: ellenben pedig a' polgári társaság megfundálására nézve, a' história nyilván bizonyítja, hogy jobb ha minél többen részesednek benne, mert így egyenlő osztályu testvérekké leszünk: 's csak jobb mindég, ha testvérek mint sem rabszolgák között vagyunk.

Az égnek három említett Istenaszszonyai, a' tudomány, lelkimívelődés és szabadság kevesek kezibe olyanok mint midőn egy szélesen kiterjedő társaság számára csak egy néhány pislogó mécsek csillámpolnának, nagy része a' társaságnak setétben botorkázik, a' kik látnak is, azok is félnek, hogy minél hamarább az ők gyertyájok is elalszik 's ők is bésététednek.

A' Casinoi intézetekkel az égnek három említett leányi hagyják-el mennyországi lakásokat 's szállanak földünkre, hogy a' mi lakhelyünket is egy paradicsommá, földimennyországgá varásolják. Nyissunk az ők elfogadásokra minél szélesebb kapukat, 's várjuk minél számosabb munkás kezekkel, mert csak így remélhetjük, hogy a' mi kopár és tövises helyünket virágos kertekké változtathatják.

Részemről azt javasolnám a' Nms. Casinoi intézeteknek, hogy az intézetbe bévendő személyekre nézve eddig szokásban lévő szózatolás módját hagyják-el egészen, 's

fogadjanak bé ide mindent valaki csak kötelezi magát az ide befizetendő pénz megfizetésire; mert ha többet nem is, legalább annyit minden használ, hogy pénzivel egy ilyen nemes tervü intézet erősebb alapra építetik. De valaki azt akarja mondani, hogy ilyen széles úton olyanak is jöhetnének ide kik nem a' Casinóba valók, botránkoztató magok viselkedéssel a' társaságnak terhire lennének, vagy még nevetség tárgyává is tennék; ettől nem lehet tartani; ugyan is a' Nms. Casinói társaságnak vannak rendszabásai, azoknak alkalmaztatásokkal minden egyenetlenségeket ki lehet kerülni, de van hatalma is az előre nem látott esetekre újszabályokat hozni. Vagy talán azt is akarja még valaki mondani, hogy igen elaljasodott személyek is jöhetnének bé; attól sem lehet félni; a' favágó még nem szerezhethet magának annyit, hogy szigorú jövedelméből esztendőnként ere a' célra 25, r. forintokat fizessen, mikor eljőne az idő hogy ő is megteheti, talán véteknek is tartanám hogy ötöt is bé ne fogadjuk.

Ne rekeszszünk ki tehát innét senkit is még minekelőtte itten köztünk történt példája által magát ezen ns társaság kebelére méltatlanná nem teszi, mert különben származtatjuk a' fiut még minekelőtte atya lett volna, büntetünk még minekelőtte bűn lett volna, már pedig sokkal inkább meglehet 9 bűnösnek engedni mintsem a' tizediket velek együtt ártatlanul elveszteni.

Más civilisaltabb országokban még a' ra-

bok számára is iskolákat látunk, őket is egy nemesebb társalkodással kívánják a' romlottság örvényéből kihúzni 's hasznos polgárokká tenni, 's ezen az úton sok helyt már annyira mentek, hogy a' mételyesek szemlátomást apadnak, 's a' tömlöczek, melyek az előtt a' státusok terhére építették 's tartattak, már most erkölcsös hazafiak hasznára fordíttatnak. Hát mi még azokat is elakarjuk magunktól rekeszteni, kik velünk egy házban laknak, egy asztalnál ülnek, 's egy társaságba járnak, mégpedig a' mi annál nehezebben eshetik mind nekünk mind pedig nekik, minden meghallgatás nélkül üzzük el magunktól, a' hol meglehet gyengeségeket észre vévén még megjobbulásokat vehetnék.

A' bajos Erdély magass vidékein csak nem az egekig érő magass lelkeket láttunk 's látunk. Itten nem látjuk az ön szeretetnek még a' testvéreket is kitagadó erőszakosdulásait, nem a' vallásos felekezeteknek lelketlen üldözéseit, nem a' polgároknak felettébb elnyomatását, hanem csaknem mint a' mi lábunkkal általellenben fekvő észak-amerikai szabad státusokban, sokakat igen is nagyon sokakat a' közboldogság előmozdítása ingere vezérelt 's vezérel, kik olyanok mint a' nap mely mind az érdemeseknek, mind az érdemetleneknek világol. Ők légyenek nekünk példáink 's az ők nyomdékainkon járjunk mi is; még pedig, minthogy az idő már eljött, szélesebb úton mint a' hogy ők kezdték.

Irtá egy hazafi.